

שאף בזכות האבות וזכות משה ואהרן היה מוכן היוצר לגאלם, אם העם היה מאבד את הזהות שלהם ואת עצמיותם לחירות העצמית לא היה את מי לגאול, שתנאי הגאולה היא תלויה בחירות העצמית, חירות הגוף מכל שיעבוד זר, לכל כח אשר הוא מוריד את ערכו, את תפארת גדולתו, חירות הרוח מכל מה שהוא מטה אותה ממסילתה הישרה במהותו העצמית, והעם בתור קיבוץ שלם בעל רוח מיוחד ושומר על חירות רוחו בתכונתו הנפשית העצמית הוא ראוי לקבל מתנת האלקי לגאולה, אבל העם המאבד את צורתו האמיתית מפסיד את הכלים המוכנים לחירות.

מה שמלמד לנו רב הונא בשם בר קפרא בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שנו את שמם ואת לשונם ולא אמרו לשון הרע וכו', אחרי שהיו משוקעים בטומאת מצרים ולמדו ממעשיהם, והללו עובדי ע"ז, ובכל זאת שמרו בלבם מרוח אבותיהם, ושמרו רוח האחדות בלבם שלא דברו לשון הרע, ושמרו ברצונם העז לא לשנות את שפתם ושמותיהם בכדי להבדל על ידי זה מהמצרים לחטיבה בפני עצמה מיוחדת ונבדלת לקיום האומה. ולא התכוללו בין עמי הארץ והפץ שמירת קיומם וקיום מורשת האבות בצורה מיוחדת, ובאומץ רוחם החזיקו בזהות היסודית שלהם, אחרי שכל המזימות של המצרים בתור שיטה מיוחדת, להשביית ישראל מגוי, ולמחוזת את שמם בתור חטיבה בפני עצמה, כמו שנאמר: "הבה נתחכמה לו פן ירבה וכו' ונלחם בגוי", הגה יש לראות בערכה בלתי טבעית את אומץ ועז רוח של העם שהיו עבדים בשפל המדרגה לאדונים קשים, שעמדו על נפשם בגבורה עילאית לשמור על קיומם, ומפני זה זכו כחסדי ה' ובזכות האבות הקדושים להגאל. בגאולת מצרים היו שני ענינים לגאולתם; זכות האבות, והערכים של העם שיהיו ראויים לקבל את חירותם, ושני המדרשים שהבאתי מרברים על שני הענינים האלה וזה ברור.

מצות בנין בית הבחירה והקרבת קרבנות בזמן הזה

פסק הרמב"ם בהלכות "בית הבחירה", (פרק א הל' א) מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבין בו קרבנות, וחוגגים אליו שלש פעמים בשנה שנאמר "ועשו לי מקדש". (שמות כח ח) וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו, והיה לפי עשה שנאמר "כי לא באתם עד עתה וגו'". (דברים יב, ט) עכ"ל.

והנה לעצם מצות "לבנות בית הבחירה" האם חובת מצוה זו היא כדי להקריב קרבנות, או אפשר לומר שמצות בנין בית המקדש היא מצוה בפני עצמה ואינה קשורה לחובת הקרבנות. הגאון ר' דוד פרידמן ז"ל כתב

בספרו שאילת דוד, בקונטרס דרישת ציון וירושלים שמצות בנין בית המקדש אינה שייכת לקרבנות והיא מצוה לעצמה. ואפשר להוכיח כדבריו, מדברי הרמב"ן על התורה בפרשת עקב פרק י' פסוק ה' שכתב: "כי מתחילה נצטוה משה על משכן ועל כליו והיתה המצוה הראשונה שם ועשו ארון עצי שטים, כי היא עיקר הכוונה בכל משכן להיות ה' יושב הכרובים וכו' עכ"ל. רואים מדבריו שעיקר הכוונה לבנין בית המקדש, היא להיות ד' יושב הכרובים. וכן כתב הגאון בעל מעיין חכמה בפרשת תרומה, והסביר בזה שיטת הרמב"ם שסובר שלעשות ארון וכפורת אינה מצוה מיוחדת, משום דהכל נכלל במצות בנין המקדש, דכל תכלית בנין המקדש, היתה בשביל הארון והכפורת. ועיין בספר חמדת ישראל שמאריך בזה. דעיקר המקדש הוא בשביל השראת השכינה בישראל, כמו שכתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". (שמות כה ח).

ומצוה זו לא נתחייבו, אלא לאחר שנכנסו לארץ ומינו להם מלך, והכריחו זרעו של עמלק, כמבואר בגמרא בסנהדרין (דף כ"ב) ובספרי פרשת ראה: תניא רבי יוסי אומר שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה ואיני יודע איזה מהן תחילה כשהוא אומר "כי יד על כס ה' מלחמה לה' בעמלק" (שמות יז), הוי אומר להעמיד להם מלך תחילה, ואין כסא אלא מלך וכו' ועדיין אינו יודע, אם לבנות להם בית הבחירה תחילה, או להכרית זרעו של עמלק תחלה, כשהוא אומר והניח לכם מכל אויביכם וגו', והיה המקום אשר יבחר ד' וגו' (דברים יב) הוי אומר להכרית זרעו של עמלק תחלה וכו'.

והחינוך במצוה צ"ה כתב וז"ל: ונוהגת מצוה זו בזמן שרוב ישראל על אדמתן, וזו מן המצוות שאינן מוטלות על יחיד כי אם על הציבור כולן כשיבנה הבית במהרה בימינו תקיים מצות עשה עכ"ל.

לפי זה יש להבין איך בנו עולי בבל ע"י עזרא את בית המקדש, הרי לא היו רוב ישראל מצויים על אדמתן. ואפשר לומר, שבאמת לא קיימו מצות בנין בית המקדש, ובנין בית המקדש היה למטרת קיום מצות הקרבת קרבנות, שהיא מצוה שמחויבים לקיימה כל יום. כגון התמידים, ובמועדים הקרבת הקרבנות המיוחדים, וקרבת יחיד של חטאת ואשם, וחיוכי יולדות ומצורע ועוד. ומצות הקרבת קרבנות אינה תלויה ברוב ישראל, ומשום שאי אפשר להקריב קרבנות אך ורק בכית המקדש, מחויבים לבנות את בית המקדש אף שאין רוב ישראל בארץ ישראל מטעם חיוכי הקרבנות המוטלים על הציבור והיחיד.

ועוד הרי בכית שני לא היה ארון וכפרת, כמבואר בגמ' יומא (כא עב): חמשה הבדלים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן: ארון וכפרת, וכרובים, אש, ושכינה ורוח הקודש, ואורים ותומים ע"ש, וכיון שלא היה ארון

וכפרת וכרובים, ולפי שיטת הרמב"ן הרי עיקר המטרה של המקדש, הוא בשביל להיות ד' יושב כרובים, ולפיכך היתה המצוה הראשונה ועשו לי ארון עצי שיטים, והיות שבמקדש שני לא היו ארון ושכינה מוכח שעצם המצוה בבית שני היתה לשם לבנות מקדש לצורך קרבנות, ובנין המקדש היה כעין הכשר מצוה לקרבנות.

מתוך מה שכתבנו מתעוררת השאלה, בזמננו שאין רוב ישראל מצוים על אדמתן האם יש מצוה לבנות את בית המקדש בזמן הזה, כדי להקריב קרבנות. הרב ר' יצחק הפרחי מחכמי צרפת תלמיד הרא"ש כתב בספרו כפתור ופרח: כי רבנו חיים הכהן עלה לירושלים שנת י"ז לאלף השישי ואמר להרב, שרוצה להקריב קרבנות שמה. וכתב כי מתוך טרדה לא שאל אותו, מה נעשה על הטומאה, וכהן מיוחס, שוב נזכרתי טומאה הותרה בצבור עכ"ל. וזה שאפשר להקריב קרבנות בזמן הזה, הוא על פי דברי ר' יהושע (פרק ח דעדות ומגילה דף י"א) אמר ר' יהושע: שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית, ואוכלים קדשי קדשים אף על פי שאין קלעים, קדשים קלים ומעשר שני — אף על פי שאין חומה, שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא. וכך פסק הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פרק ה' יג' יד' טו' טז') דמקריבים אף שאין בית. כל מקום שלא נעשה בכל אלו וכסדר הזה אין קדוש גמור. וזה שעשה עזרא שתי תודות, זכרון הוא שעשה ולא במעשרי נתקדש המקום, שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותומים ובמה נתקדשה. בקדושה ראשונה שקדשה שלמה שהוא קידש העזרה וירושלים, לשעתן וקידשן לעתיד לבוא, לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אף שאין שם בית בנוי, ואוכלין קדשי קדשים, בכל העזרה אע"פ שהיא חריבה, ואינה מוקפת מחיצה, ואוכלים קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים, אף על פי שאין בה חומות שהקדושה הראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא. ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר א"י לענין שכינת ומעשרות, וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא. לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה. והרי הוא אומר "והשימותי את מקדשיכם" (ויקרא כו לא) ואמר חכמים: אע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדים וכו' עד כאן לשון הרמב"ם. אמנם בהעדר מזבח בודאי שאי אפשר להקריב קרבנות, כדאמרינן בגמ' זבחים (דף נ"ט ע"א) שמזבח שנפגם כל הקרבנות שנשחטו פסולין, וכל שכן היכא דליכא מזבח כלל שאי אפשר להקריב קרבנות. והא דאמרינן המעלה בזמן הזה בתוך חייב, למ"ד קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, דראוי לפנינו, כתבו התוס' זבחים (דף כ"ט מ"א) דרק לגבי זבחים בענין מזבח, אבל קמצים אפשר להקטיר בלי מזבח, רק שיהיה במקום המזבח, אמנם התוס' בסוכה (דף

מ"א ע"א) ד"ה דאשתקד, סוכרים שגם להקטרת העומר בעינן מזבח וכנראה שחולקים על התוס' בזבחים שהבאתי.

המהר"ץ חיות בתשובותיו קונטרס האחרון עבודת המקדש דן באריכות, אם אפשר להקריב קרבנות בזמן הזה ומעיר מה שהגמ' בזבחים (ס"ב ע"א) אומרת: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שלשה נביאים: עלו עמהם מן הגולה אחד שהעיד להם על המזבח ואחד שהעיד להם על מקום המזבח, ואחד שהעיד להם שמקריבין אף על פי שאין בית (רש"י שלשה נביאים חגי זכריה ומלאכי). מזה אנו רואים שעולי ככל לא יכלו לבנות את המזבח, רק על פי עדות של נביא שהראה להם את מקומו המיוחד של המזבח, ובלי עדות הנביא אי אפשר היה להם לבנות מזבח, משום שלא ידעו מקומו, כמבואר בגמרא שם. בשלמא בנין החומות אפשר היה להכיר ע"י היסודות אבל המזבח מנא ידעו, ואם כן מה נעשה עתה, דאין לנו נביא ולא חוזה להגיד לנו על מקום המזבח, והרב בעל כפתור ופרח סיבב בארץ ישראל שנים רבות, בכל זאת לא עמד רבנו חיים מטעם מקום המזבח, ועל כרחך מוכרח להיות דגם היום אפשר לכרוך מקום המזבח, ודוקא עולי ככל כיון דחרש נבחראדון מקום המזבח ולא השאיר היסוד ואי אפשר היה להכיר היסודות של המזבח, ורק היסודות של הר הבית והמקדש נשארו כמו שאמרו בגמ': בשלמא בית המקדש ידעו, ופירש רש"י דהכירו היסודות, אבל המזבח דהיה מזבח אדמה ולא היה כתלים משוקעים בבנין, וגם היסוד ששפכו הדם נחרב ונהרס, ויותר ממה שהחריכו שרי נבוכדנצר שממו והרסו הכותים שונאי ישראל, ולא סרו מלהלשין עליהם אצל מלכי פרס ויון כמבואר ביומא (דף ע"ב) בעובדא דאלכסנדר מוקדון, והם בודאי חפרו שיחין ומערות, ובלבלו היסודות למען לא יהיה באפשרות להעמיד המזבח על מכוננו, והצריכו לעדות הנביאים לגלות להם את מקומו של המזבח. אמנם אחרי חורבן טיטוס דנשארו הר הבית וכל היסודות על מקומם, ומקום המזבח נודע להם גם באורך וברוחב, על פי המשנה, והברייתא והתלמוד, דבמסכת מדות, ועוד מקומות בתלמוד.

ועוד יש לומר דהרי בבנין בית שני הוסיפו על המזבח של שלמה שישים אמה כמבואר בגמרא זבחים (דף ס"א ע"ב), לכן הוצרכו לנביאים ולעדותם על המזבח על עיקר הדבר שמותר להוסיף בבנין, כמו שכתב ברש"י אחד העיד להם על המזבח שיש לו מקום להוסיף עד שישים אמה, (עיין רש"י והוס' שם), וכיון שהוסיפו בבנין, שוב אי אפשר להכיר ע"י היסודות הראשונים שנשארו בקרקע המזבח, דהרי הוסיפו על יסודות אלו, ולא ידעו מאיזה צד תהיה ההוספה אם באורך אם ברוחב, ולפיכך הצריכו לנביאים לברר להם גם על מקום המזבח מאיזה צד תהיה ההוספה על המזבח של שלמה. מה שאין כן היום אם רוצים להקריב בלי בית רק לבנות מזבח לכד ובלי הוספה על מזבח של בית שני.

בודאי יכולים לכוין מקום המזבח על ידי סיוע והיכר מהיסודות אשר נשאר עדיין בקרקע, ואחר העיין בספרים הרבים המדברים מציור המקדש, יכולים לבא למטרה המבוקשת הזאת וזה אמת.

והנה כתב הרב בעל מהר"ץ חיות, דמכל הקרבנות אפשר להקריב בזמן הזה רק קרבן פסח, אבל קרבנות אחרים אי אפשר להקריב בזמן הזה. משום דקרבן יחיד אי אפשר להקריב בזמן הזה מפני שכולנו טמאי־מתים, ואין קרבן יחיד דוחה טומאה. ועולת תמיד ומוסף אי אפשר להקריב, דהרי קרבנות אלו באים מהשקלים שהשתתפו בהם כל בני ישראל ומדינות הים. והשקלים אינם נוהגים רק בפני הבית לבד, אבל משנחרב הבית נתבטלה מצות הפרשת שקלים, כמבואר במשנה בסוף שקלים וברמב"ם (פרק א' משקלים י" ה"ח): "וז"ל השקלים אינם נוהגים אלא בפני הבית, ובזמן שכית המקדש קיים נותנים את השקלים בין בארץ ישראל בין בחוצה־לארץ, ובזמן שהוא חרב אפילו בארץ־ישראל אין נוהגים, עכ"ל. וכן כתב הרב הגאון מחבר ספר יעב"ץ (בסי' צט) וכתב דרבנו חיים שרצה להקריב קרבנות, לא התכוון רק לקרבן פסח בלבד, ולא שאר קרבנות משום דקרבן פסח לא בעי שקלים, וכן הוכיחו גם מהתלמוד דגם אחר החורבן היו מקריבים קרבן פסח, דאמרו במשנה (פסחים דף ע"ד): "א"ר צדוק מעשה בר"ג שאמר לטבי עבדו צא וצלה לנו את הפסח על האסקלא. רבן גמליאל אדונו של טבי היה עדיין קטן בזמן החורבן, ונתמנה ריב"ז לנשיא ואחרי מותו של ריב"ז, נתמנה רבן גמליאל דיבנה אדונו של טבי לנשיא על מקום אביו רבו שמעון בן גמליאל שנהרג ב' שנים לפני החורבן.

וכן מפרש רבנו התשב"ץ, בפירושו על הגדת פסח מכונה יבין שמועה, את מאמר רבן גמליאל: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, דרבן גמליאל זה היה רבן גמליאל דיבנה, והיה נוהג בקרבן פסח גם אחר חורבן הבית, ומפני זה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו פסח, מצה, ומרור. וכנוסח הגדה אחר החורבן, הנוסח הוא: פסח שהיו אבותינו אוכלים במצרים על שום מה, ובמשנה נזכר סתם פסח, מצה, ומרור, משמע שהיו נוהגים עדיין בקרבן פסח. ואפשר להביא עוד ראיה חזקה דבימי רבן גמליאל דיבנה היו מקריבין קרבנות, מגמרא סנהדרין: דף י"א): מעשה ברבן גמליאל שהיה יושב על גב מעלה בהר הבית והיה יוחנן סופר הלז עומד לפניו, ושלש איגרות חתיכות לפניו מונחות אמר לו טול איגרתא חדא זכו, וטול איגרתא חדא וכתוב לאחנא בני גלותא כבבל, ולאחנא דבמדי ולשאר כל גלותא דישראל, שלומכון יסגא לעלם, מהודעין לכון דגוזליא רכיכין ואימריא עדקין, וזמנא דאביבא לא מטא, ושפרא מילתא באנפאי ובאנפי חבריי, ואוספית על שתא דא יומין תלתין. ולמא בתר דעברוהו, ופירש רש"י, לרבן גמליאל מנשיאותו נעשה עניו ובתוס' פירשו דהיה חבר לר'

אליעזר בן עזריא שהוא נשיא עמו כמבואר בכרכות לכך אמר באפי חבראי. ככל אופן מוכח מכאן דר"ג דיבנה שהיה אחר החורבן ור"א בן עזריא שהיה עמו עברו השנה מפני קרבן פסח, וקיני יולדות, הרי דהיו מקריבין קרבנות קרבן פסח, ושאר קרבנות אחר החורבן.

אמנם בחידושי הר"ן בסנהדרין הקשה" והרי לא היה להם קרבן פסח וקיני זבין. אחר החורבן, וצ"ל שאף לאחר החורבן היו מסתכלין, בדברים הצריכים אלו היה בית המקדש קיים. שאם יבנה הבית יהיו הענינים על מכוונם. עכ"ל. עיי"ש שיטת הר"ן הוא ברור שלא היו מקריבים קרבנות אחר החורבן. אמנם, המהר"ן חיות שם דוחה דברי הר"ן, ומקבל את דברי התשב"ץ בזה. וכן הוא מוכיח ראיות, בעובדות וממדרשים, שהיו מקריבין קרבנות אחר החורבן, והוכיח כדברי רבי חיים כהן, המובא בכפתור ופרח שיכולים לבנות מזבח ולהקריב קרבן פסח בזמן הזה. אבל לא שאר קרבנות.

אבל בעל ערוך לנר בספרו בנין ציון (ס' א) פוסק, דאפילו למ"ד דמקריבין אף שאין בית מכל מקום אמר הקב"ה בתוכחה "והשימותי את מקדשכם ולא אריח בריח ניחוחיכם". (דברים כו, לא) וכיון דאמרינן במשנה זבחים (מ"ו) לשם שישה דברים הזבח זבוח, ובכללם לשם ריח. ולשם ניחוח. ולפיכך אי אפשר להקריב בזמן הזה, מפני שהקב"ה אמר לנו שבזמן החורבן לא יריח ריחי ניחוחיכם. ואין כאן ריח ניחוח, לפי זה נשאר השאלה לענין מה אמרו חז"ל מקריבין אף שאין בית, הרי אי אפשר להקריב מטעם שחסר לנו לשם ריח ניחוח? אמנם יש נפקא מינייה לענין מה דאמרינן בזבחים (דף קי"ז) המעלה בזמן הזה ר"י אמר חייב ור"ל אמר פטור אם כן נפק"מ לחייב את המעלה בחורן. אבל הנצי"ב הוסיף בזה, דריח ניחוח שנאמר בתורה זה רק לשאר קרבנות אבל בקרבן פסח לא כתוב ריח ניחוח ולא צריכים ריח ניחוח, ולפיכך אפילו בזמן הזה יכולים להקריב קרבן פסח, אם יבנו מזבח, ומפני זה רצה ר' חיים כהן לבנות מזבח ולהקריב קרבן פסח.

ואפילו לבעל ערוך לנר יש לומר דלא גרע מלשום זבח וזבוח ובדיעבד עלו לקרבן דשינוי בעלים אינו פסול בקרבן, רק לא עלו לשם בעלים לחובה, וגם אם חסר ריח ניחוח גם כן כשר בדיעבד, וגם בזמן הזה אין הקרבן לריח ניחוח, שעוד החורבן שולט עד שיקבץ נירחינו.

ועיי'ן בחתם סופר (חלק י"ד ס' רל"ו) מביא ויכוח עם חותנו הגאון רע"א אם אפשר בזמן הזה לבנות מזבח ולהקריב קרבן, שהגאון רע"א שאל לו מה נעשה מטומאה, ויחוסי כהונה ואבני חושן, והחתם סופר מביא את דברי כפתור ופרח שר"ח מפריז עלה לירושלים, שנת י"ז לאלף השישי ואמר שרוצה להקריב קרבנות, ואומר שמרוב טרדא לא שאלתי על הטומאה ויחוסי כהונה ואבני חושן. שוכ כתב על טומאה הותרה בצבור ומכהן מיוחס לא הזכיר כלל תשובה, וביעב"ץ

(חלק א סי' צט) הביא ממנו בקיצור וכתב עליו שיש לשאול גם על שקלי ציבור, ואולי קרבן פסח רצה להקריב דבא בטומאה ולא בעי שקלים. והנה מבגדי כהונה לא שאלו, כי פשוט הוא כי אין כהן גדול מעכב. ומה ששאל מיחוסי כהונה, שאין לנו כהן מיוחס רק כהני חזקה, נראה דלא קשה מידי להר"ח כהן ז"ל מפריז דמאן לימא לן דלא יקריב על חזקה, ונחמיה בן חכליה, דהוי ליה כהנים מיוחסים היה מגאל השארית מן הכהונה, עד יעמוד הכהן לאורים וחומים, אבל לעכב הקרבה בשביל זה מאן לימא וכו'. ויעבץ החמיר (חלק א סי' קלח) לענין פדיון הבן דבעינן כהן מיוחס, אבל להקריב דקיי"ל בך ה' חילו ופועל כפיו תרצה, אפילו חללים שבו, אם כן אפילו אי כלפי שמיא גליא שנתחללה אמו הרי כל מה שהקריב כשר למה נעכב מלהקריב ולא נסמוך על חזקת כשרות אמו וחזקת כהונתו, ומסיים החתם סופר שלפי דעתו לא צריכים לכהן מיוחס ונאכל שם מן הפסחים. על כל פנים שהותרה טומאה בציבור בערב פסח, ולא צריך לשקלים ולא לכהן גדול וכו' עכ"ל. פוסק החתם סופר דאפשר לבנות מזבח בזמן הזה ולהקריב קרבן פסח דוקא.

אך יש עוד לברר אם אפשר לכוון מקום המקדש והמזבח בזמן הזה, והנה השאלת דוד קובע שאי אפשר היום לדעת מקום המזבח אפילו דרך מדידה, דשמא מקום המקדש והמזבח יבנה במקום עזרת נשים, אף שנאמר כאגדה שנשתייר פילא דמערכא קיים לעולם, הרי כלל מסור שאין למדין מאגדות, בירושלמי (פרק ב דפאה) והאגדה נמצא במדרש (איכא א אות לא) כשאספאסיאנוס כבשי, פליג ארבע טכסייא לארבע דוכסיא, וסליק פילי מערכא לפנגר, וגזרו מן שמיא דלא יחרב לעולם למה ששכינה במערב ע"כ המדרש. תרגומו: כשכבש את ירושלים חלק ארבע הרוחות לארבעת הדוכסים, ונפל שער המערב בגורלו של פנגר, ומן השמים גזרו כי צד המערב לא יחרב לעולם, למה? שהשכינה במערב, וגם אם נקבל המדרש לא אדע איך נוכל למדוד עתה האמות, דדבר ברור שנשתנה ולא נוכל לידע מדי' אצבעות שלנו אם הם טפח שהיה אז, בזמן המקדש ואולי לא. וכמעט נוכל לומר בהחלט שנשתנה, שגודל האנשים נתמעטו בבירור במשך הזמן, ואף שבכל שיעורא תורה הולכין אחרי מדידתנו, שהשיעורין נתנו הכל כפי מה שהוא אדם (עירובין דף מ"ח, א) אבל אנו שרוצים למצוא מקום המזבח שלשים ושתים אמה בתוך מרחב של חמש מאות אמות נמצא המזבח, אולי הר הבית כפי מדתנו באצבעות הקטנות נצטרך להיות משש מאות אמות, ועתה איך אפשר לנו לכווין החשבון. ולדעתו לזה כיוון הגאון ר' עקיבא אייגר במה שהקשה איך נסמך על אצבעותינו ונאמר שהם ד' בטפח, עוד שאל, מצפון לדרום אין לנו שיעור מכוון העזרה ולא מכותל החיל ואיך נדע לכווין מקום מצפון לדרום. ואולי נשאר מעט מכותל מערכי ולא נודע לאיזה צד נשתייר אם לצד צפון אם לצד דרום, וכך לא נוכל

להחליט בבירור שהוא נשאר מכותל החיל, שהיה סמוך מאד לכותל העזרה, כפי השערת בעל כפתור ופרח. דשמא היה השויר מכותל הרה"בית בעצמו, ואם כן לא נוכל לידע באיזה מקום בהרה"בית לחפש מקום המקדש, ומה גם מקום המזבח שיש לחוש אולי ישנהו ממקומו ואין משנין את המזבח ומקומו לעולם, שכן כתב הרמב"ם (פרק ב מהל' בית הבחירה): המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנים אותו לעולם שנאמר זה מזבח לעולה, לישראל, ובמקדש נעקד יצחק אבינו וכו'. והאר"ך הרמב"ם (בהל' ב) ביקרת המקום, שבו נעקד יצחק, וכוזה המקום הקריבו נח ואדם הראשון קרבן, ומה המקום נברא אדם. אף שיש אצלו ספק אם מקום המזבח מעכב בדיעבד וגם הקרבן פסול, או הנאמר דמצות בנין מזבח לא יצא אבל הקרבן לא נפסל. וכמו שכתב הרמב"ם בהל' ג שאין להוסיף על מידתו, ולא לגרוע, מכל מקום כתב הרמב"ם בהלכה יז דמידת ארכו ומידת קומתו לא מעכב והיא גמרא מפורשת (זבחים ס"ד ע"א) על כל פנים מידי ספק לא יצאנו שיכול להיות שע"י שינוי מקום יפסול הקרבן.

ועוד נקודה יש בזה דיסוד של מזבח צריך להיות בחלקו של בנימין ואם היה היסוד בחלקו של יהודה וזרקו הדם נפסל הקרבן כמבואר (זבחים נד א) כשאין יסוד במזבח, וכמבואר במשנה (זבחים מו א) שנתנו הדם שלא כנגד היסוד פסול הקרבן לאכול, דשלא במקומו ופסח דעיקרו לאכילה לא יצא אם פסול לאכול. ואם אי אפשר לברר אם היסוד כולו בחלקו של בנימין הוי כאין לו יסוד, ומזבח שאין לו יסוד וקרבן פסול. (בסוכה מ"ח), ואם אי אפשר לברר אם זה בחלקו של בנימין נחשב שאין יסוד למזבח וישאר המזבח בלי יסוד שהוא פסול. ומפני הספקות האלה איך יכנס בטומאת מת להקריב קרבן פסח במקום המקדש שיכול להיות שהקרבן אינו לרצון. ובעיקר דין מקום המזבח הרי יש מחלוקת אם לצפון ואם לדרום, ומה ההלכה האם כדעת תוס' לעשותו כולו בדרום או כדעת הרמב"ם משוך מכותל צפון העזרה ששים אמה וחצי.

עוד ענין שיעכב הקרבנות מוסיף הגאון הנ"ל זהו בגדי-כהונה, שהרי מחלוקת של תנאים באבנטו של כהן הדיוט אם הוא כאבנטו של כהן גדול, בשאר ימות השנה, ואבנט של כהן גדול בשאר ימות השנה הוא מד' מינים, שש, ותכלת, וארגמן, ותולעת-שני, או שאבנט של כהן הדיוט מבוץ לבד, מהסוגיא בגמ' יומא (דף ר' י"ב וס"ט) נראה דלמאן דסבר שהיה כאבנטו של כהן גדול בשאר ימות השנה היה מד' מינים, והרמב"ם פסק דאבנטו של כהן הדיוט ואבנטו של כהן גדול היה שוה משום דהלכה כרב, וכיון שאבנטו היה תכלת, ותכלת שצבעו בלי דם חלזון פסול. כמבואר בתוספתא מנחות פ"ט וז"ל: תכלת אינה כשרה אלא מן החלזון שלא מן החלזון פסולה, שש זה פשתן, הבא מן הקנבוס פסולה. הרי אף לבגדי כהונה פסול התכלת

שאינו צבוע בדם חלזון, ואם כן איך ניקח בזמן הזה לבגדי כהונה תכלת שכבר נאבד, והתכלת מעכב, שכלעזרו גם שאר המינים אינם כלום כמבואר בתוספתא (פרק ו ממנחות) וז"ל: תכלת וארגמן ותולעת שני מעכבים זה את זה, שמונה בגדי כהונה וארבעה בגדי הדיוט מעכבים זה את זה. וכן איך ניקח תולעת שני שאמרו בתוספתא פרק ט ממנחות וז"ל: ותולעת שני מן התולעת שבהרים, הביא שלא מן התולעת שבהרים פסולה. ואם כן יחסר לנו אבנט, ואם חסר בגד אחד פסולה (זכחים י"ח) זהו שיטתו של הגאון ר' דוד מקרלין (בספרו שאילת דוד. דרישות ציון וירושלים), ויוצא נגד אלו שרוצים לבנות מזבח בזמן הזה ומוזכיר את הגאון ר' צבי הירש קאלישר שמרוב אהבתו לחונן אדמת ציון ישגה כזה, אשר הכרח לנו לעזור רוב אהבתינו וחשקינו לסמוך עמוד העבודה קודם קיבוץ גלויות וכו'. היפוך הסדר שסדרו לנו אנשי כנסת הגדולה בתפלה, (מגילה י"ז, ב. י"ח, א) דאיתא התם: ומה ראו לומר קיבוץ גלויות, לאחר ברכת השנים דכתיב "ואתם ערי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבא", וכיון שנתקבצו גלויות נעשה דין ברשעים וכו' וכיון שנעשה דין ברשעים כלו הפושעים וכו' וכוון שכלו הפושעים מתרוממת קרן הצדיקים וכו' והיכן מתרוממת קרנם בירושלים וכו' וכיון דנבנית ירושלים בא דוד שנאמר אחר ישובו בני ישראל ובקשו את אלה' ואת דוד מלכם (הושע ג). וברש"י: אחר ישובו בני ישראל, אחר ישובו לבית המקדש ובקשו הקב"ה את דוד מלכם ע"כ, וכתב הגאון הנ"ל ולדעתי היא טעות ספר ברש"י דלא הוזכרו בברכת ירושלים בנין בית המקדש, שאי אפשר להבנות בלי מלך כאמרם (כבא בתרא דף ד, א) שאני בית המקדש דאי לא מלכות לא מתבנו.

וראו להביא תשובתו של ר' צבי הירש קלישר בדרישת ציון מה שהשיב על דברי רבו הגאון רע"א, במאמרו שהשיב לו שאי אפשר להקריב קרבנות בזמן הזה מפני בגדי כהונה, לפי דברי המשנה למלך דאבנטו של כהן הדיוט כאבנטו של כהן גדול, ועשויה מד' מינים ובתוכם תכלת והיינו צבוע בדם חלזון כמו שכתב המשנה למלך (פרק ח מכלי המקדש הל' כב) ועל זה השיבו, וז"ל: גם לשיטת המשנה למלך עצמו דס"ל דבעינן תכלת וארגמן בהדיוט יש לי לדון, הא במנחות (מ"ב ע"ב), ילפינן טעימה פסולה שנאמר "כליל תכלת" (שמות כח) וכתבו בתוספות ד"ה משום אף על גב דהאי קרא בבגדי כהונה כתיב — ילפינן תכלת מבגדי כהונה עכ"ל. אם כן אף אנו נאמר כשם שילפינן ציצית מבגדי כהונה, הכי נמי נילף בגדי כהונה מציצית, וקיי"ל בציצית התכלת אינו מעכב את הלבן ועונש של לבן יותר מעונשו של תכלת כדאיתא במנחות מ"ג, הכי נמי בבגדי כהונה אינו מעכב, ועוד דבכל דוכתא קאמר בש"ס עיכובא מנלן, והכא לא מצינו עיכובא בקרא ובש"ס,

גם יש להתכונן שהרמב"ם כתב על חלזון שמצוי בים המלח (פרק ב מהל' ציצית) ובש"ס קאמר דעולה אחד לשבעים שנה, ולמה כתב הרמב"ם שמצוי, ואפשר שבארץ ישראל עולה אחת לשבעים שנה, וים המלח שממנו עולה בחו"ל הוא.

עוד יש לעורר דלדעת הרמב"ם בתכלת כל צכע וקיע, שלא תשתנה מראיתו בשום אופן, כשר לתכלת, ואין צורך לדבריו לחלק בין ציצית לבגדי כהונה, ששם בציצית כתב תחילה עיקר התכלת כל שדומה לרקיע ואינו משתנה, ואח"כ כתב כיצד צובעין, לוקחין דם חלזון, אם כן זה ענין בפני עצמו שמספר איך היה דרכו לצבוע, לכתחילה יעשה בדם חלזון שאז היה בטוחין שלא השתנה מראיתו, והוא הדין לכל כיוצא בו כשר, ובאמת בתורה לא נאמר חלזון, רק תכלת וצבעה גרם, משום כך סתם בבגדי כהונה עכ"ל יוצא מדבריו תכלת דבגדי כהונה לא בעינן שיהיה מהחלזון דוקא. ובאמת כן כתב התפארת ישראל בפתיחתו לסדר קדשים (פרק צ אות כב) אבל צריך עיין בדבריהם הרי בתוספתא פרק ט ממנחות גבי תכלת בגדי כהונה שעשו שלא מהחלזון פסולה, וכבר הביא התוספתא הגאון ר' דוד פרידמאן בשאילת דוד שהבאתי לעיל.

והרב קלישר ז"ל העיר עוד על דברי רבו רע"א: ומה שכתב רכנו שקשה לסמוך על ד' אצבעות בינונית שלנו, ודאי לכתחילה אין להוסיף וממנו אין לגרוע, אבל לעכב קיי"ל דאורך ורוחב אינן מעכב כמו שכתב הרמב"ם (פרק ב מהל' בית הבחירה הל' יז) ואם כן עשוין מצומצמות לא שוחקות יוצאים ידי דייעבד ודאי, וידי לכתחילה ספק ע"ש בדבריו. ביארנו קצת מהשיטות בענין בנין בית הבחירה וקרבנות בזמן הזה ועד חזון למועד בעז"ה נבאר בהרחבה.

בעניני בית הבחירה

הרמב"ם בהלכות בית הבחירה כותב: "מצות עשה לעשות בית המקדש לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וחוגגין עליו שלש פעמים בשנה שנאמר: "ועשו לי מקדש" עכ"ל".

והנה בראש הלכות מלכים כתב הרמב"ם: "שלש מצות נצטוו ישראל וכו' ולבנות בית הבחירה שנאמר: "לשכנו תדרשו ובאתי שמה". ומקשה הלח"מ שבהלכות בית הבחירה מביא הרמב"ם את הפסוק "ועשו לי מקדש" ומתרץ שם בדוחק.

ונ"ל לתרץ דהנה יש מחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן בספר המצות בענין מצות בנין בית המקדש דהרמב"ם סובר דגם המזבח והמנורה נכללו במצות